

عوامل موثر بر فقر شهری در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی کلانشهر تهران «چالش‌ها و راهبردها»

اسماعیل نصیری^۱

دانشگاه پیام نور

esmael.nasiri@yahoo.com

چکیده

گسترش فیزیکی نابسامان و بی‌رویه‌ی شهرهای پیرامونی یکی از مشکلات شهر و شهرنشینی کلانشهر تهران در دوران معاصر می‌باشد؛ به طوری که طی فرآیندی مداوم محدوده‌های فیزیکی و فضاهای کالبدی شهر در جهات عمودی و افقی به لحاظ کمی و کیفی رشد می‌یابد و اگر این روند سریع و بی‌برنامه باشد به ترکیبی نامتناسب از فضاهای شهری مشکل‌زا خواهد انجامید. لذا یکی از علل شکل‌گیری این روند و همچنین یکی از مهمترین پیامدهای آن اسکان غیر رسمی است.

کلانشهر تهران نیز به عنوان بزرگترین کلانشهر کشور یکی از بی‌قاعده‌ترین روندها در گسترش فیزیکی شهری را طی سه دهه‌ی گذشته دارا بوده است. این مقاله با استناد به مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و با هدف بررسی فرآیندهای گوناگونی موجب شکل‌گیری پدیده‌ای به نام «شهری شدن فقر» یا «فقر شهری» در کلانشهر تهران تدوین شده که یکی از بازتاب‌های کالبدی آن در ساختاری سکونت‌گاه‌های غیر رسمی تبلور یافته است. فرجام ناگزیر توسعه شهری به دلیل سرریز نیروی کار مناطق روستایی و ناکارآمدی سیاست‌های تعدیل اقتصادی در دهه‌های اخیر و تاثیر آن بر کاهش آهنگ توسعه اقتصادی بر شمار گروه‌های آسیب‌پذیرتر افزوده و به تدریج قانون فقر از روستا به شهر انتقال یافته است.

هدف از نگارش این مقاله بررسی چالش‌ها موثر در فقر شهری در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی کلانشهر تهران است که در پایان نیز راهبردهایی در جهت کاهش فقر شهری نیز ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: فقر شهری- سکونت‌گاه غیر رسمی- کلانشهر تهران- چالش‌ها- راهبردها

^۱ - استادیار برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور تلفن تماس: ۰۹۱۲-۲۳۸۹۸۵۲

مقدمه

در روند جهانی شدن و شهرنشینی نوین که به تمرکز فقر و غنا در شهرها گرایش دارد، اسکان غیر رسمی به عنوان الگوی سکونتی و گزینه‌ای است که از سر ناچاری از طرف گروه‌های کم درآمد انتخاب می‌شود. این شیوه از سکونت در خلاء ناشی از ناکارآمدی طرح‌های توسعه متداول شهری، به مثابه شمشیری دو لبه فرصت‌ها و تهدیدهایی را پیش‌روی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری قرار داده است. [۱]

بطوریکه در سال ۱۹۹۲ نخستین اجلاس سازمان ملل در زمینه توسعه و محیط زیست در شهر ریودوژانیرو در برزیل با عنوان «اجلاس جهانی سران کشورهای درباره زمین» برگزار شد و توسعه پایدار سکونت گاهها با توجه به مسائل فقر شهری در دستور قرار گرفت. بر اساس همین سند و در چارچوب نیل به راهبرد سکونت گاههای ناپایدار برای تامین مسکن مناسب برای همه بهبود وضعیت سکونت‌گاهها و محله‌های فقیرنشین و همچنین توسعه منابع انسانی مدنظر قرار گرفت [۲]

در سال ۱۹۹۷ اجلاس جهانی فلورانس با عنوان «روند رو به گسترش فقر شهری در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی» برگزار شد و نهاد جهانی جدیدی به نام «همایش جهانی در باره فقر شهری» یا ایفاپ تاسیس شد که اعضای آن را طیف گسترده‌ای از مقامهای محلی، سازمانهای غیر دولتی را تشکیل می‌دادند. [۳]

سومین نشست ایفاپ در سال ۲۰۰۸ با موضوع «یکپارچگی اجتماعی و امنیت برای کم درآمدان شهری: به سوی شهرهایی برای همه» در شهر کنیا در کشور نایروبی برگزار شد. شهرهای مردم قرن بیست و یکم: دیدگاهی منطقه‌ای در باره فقر شهری در آسیا نوشته مری راسیلیس از جمله مقاله‌های ارائه شده در این نشست بود که پدیده موسوم به حاشیه‌نشینی و به عبارت دیگر سکونت گاههای غیر رسمی یا ناپسامان را در چارچوب گسترش فقر شهری و فقدان سیاست روشن مدیریت شهری برای پاسخ‌گویی به نیازهای گروههای کم درآمد شهری ارزیابی کردند. [۴] در این مقاله نیز با عنایت به شهری شدن فقر، به مباحث چالشها و راهبردهای این بحث در ابعاد مختلف اجتماعی و اقتصادی پرداخته می‌شود و سعی می‌شود از جنبه‌های آسیب‌شناسی در منطقه کلانشهری تهران نیز مورد ارزیابی قرار گیرند.

فقر شهری از نگاه اسناد و صاحب‌نظران

رابرت مکنامارا، رئیس پیشین بانک جهانی گفته است: اگر شهرها با فقر برخورد سازنده‌تری را شروع نکنند، ممکن است فقر برخورد ویرانگری با شهرها را شروع کند.

فقر از نگاه بانک جهانی: فقر شهری پدیده‌ای چندبعدی است و قشر کم درآمد از محرومیتهای متعدد نظیر فقدان دسترسی به اشتغال، مسکن و خدمات مناسب، امنیت اجتماعی، دسترسی به بهداشت، آموزش، امنیت شخصی رنج می‌برد. همچنین تحلیل فقر نیازمند نگاه دقیق به مفاهیم خطرات، آسیب‌ها است.

فقر ترکیبی از جنبه‌های مختلف می‌باشد، مباحث اقتصادی، اجتماعی، قشربندی فرهنگی، درآمد، و دسترسی به خدمات پایه را در بر می‌گیرد. [۵]

در پروژه کاهش فقر شهری در پاناما فقر یک رنج (جهان بهتر برای همه): در برخی کشورهای در حال توسعه، تلاش قشر کم درآمد در حاشیه اقتصاد دایمی، فقدان تاثیر آموزشی، بهداشتی، مسکن مناسب امنیت فردی درآمد منظم و کافی را شامل می‌شود. [۶]

چالشهای عمده: چگونگی پیدایش و بقای فقر شهری اسکان غیر رسمی در کلانشهر تهران

سیاستها و ترتیبات نهادی که کل را در احاطه خود دارد، فقر شهری را ایجاد و تقویت می‌کند. فعالیت کشاورزی معطوف به محصولات صادراتی در، ارائه خدمات ناچیز به نیازهای توسعه ای کشاورزی خرد مقیاس، و کارگران روستایی که می‌کوشند به زمینه‌های سودآور موسسات اقتصادی دست یابند، از جمله این سیاستهاست. دسترسی محدود به خدمات پایه از قبیل بهداشت، آموزش، آب آشامیدنی، برق، مسکن، حمل و نقل و ارتباطات راحت و ارزان به منابع بالقوه انسانی آنها صدمه می‌زند. روندهای جهانی نخبگان ملی را تشویق می‌کند به توسعه صنعتی و تجارت بین‌المللی برای ایجاد درآمد گسترده‌تر و نیز طرح مشکلات توجه کنند که به رویکردهای فنی کاربر آسیب می‌رساند. همان‌طور که فقر روستایی بیشتر می‌شود و قوانین و نظم موجود اثربخشی خود را از دست می‌دهد، آسیب‌پذیری روستاییان پیرامون کلانشهر تهران افزایش می‌یابد و خانوارها جداً به این فکر می‌افتند که به شهرهای کوچک و بزرگ نقل مکان کنند، مکانی که آرامش نسبی، موقعیتهای معیشتی و خدمات یا به ناچیز گزینه‌های معناداری را ارائه می‌کند. افزون بر نتایج مخرب پدیده خشکسالی در سالهای گذشته و شرایط ایجاد شده تعداد بیشتری از مردم به سوی کلانشهر تهران مهاجرت کرده‌اند. [۷]

آنها جایی در انتقال از روستا به شهر، در می‌یابند که تصوراتشان دگرگون می‌شود. آنجا که زمانی فقیر ولی افراد محترمی بودند و زمین را شخم می‌زدند، در مکان جدید تبدیل به حاشیه نشین شده‌اند، به دلیل بهره‌برداری غیر قانونی از فضای شهری و به عنوان «قانون شکنان» شمات می‌شوند. مقامهای شهری و حکومتی به ویژه در مناطق کلان شهری از مسئولیت تامین خدمات برای آنها سرباز می‌زنند و ترجیح می‌دهند در موقع مناسب سکونت گاه‌های آنان را خراب کند. وضعیت اجاره‌نشینان محلات فقیرنشین و آلونکی در قبال پرداختن اندکی بهتر است و از تهدید بیرو رانده شدن در امان می‌مانند، مگر آنکه جایی برای خواب یا اتاقی را در سکونت گاه‌های غیر رسمی اجاره کنند. [۸]

قدرت تحمل اقتصاد غیر رسمی- که اکثر درآمدهای شهری زندگی خود را از این بخش تامین می‌کنند. ابتدا امکان بقا و به تدریج زمینه بهبود موقعیت مهاجران را فراهم می‌آورد. بسیاری از آنان خیلی زود از مقوله «فقیرترین فقرا» خارج و عضوی از فقرای پیشرو می‌شوند، و همه این تحولات بدون حمایت در قالب اعطای اعتبار، ارائه آموزش و سایر کمکهایی است که می‌تواند آنان را توانمند سازد تا به درون بخش رسمی سودآورتر راه یابند. برعکس، اقدامهای ایدایی وضعیت زندگی متزلزل و بی‌ثبات آنها را به مراتب پیچیده‌تر می‌کند. این اعتقاد که ساکنان اسکان غیر رسمی مناطق کلانشهری تهران روستاییان مهاجری هستند که باید به زادگاهشان بازگردند و با حضورشان شهر را لکه دار کرده‌اند.

واقعیت این است که تعداد کثیری از ساکنان کنونی در سکونت گاه‌های غیر رسمی کلانشهر تهران را نسل دوم یا حتی سومی تشکیل می‌دهند که متولد شهر هستند و نه روستازادگانی که به آنجا بازگردند [۹]

در حال حاضر خانوارهایی که به سوی اقتصاد غیر رسمی کشیده می‌شوند اندکی بالاتر از خط فقر قرار دارند. کارگران صنعتی یا ساختمانی (بخش رسمی) پیشین انبوهی از رده‌های اقتصاد غیر رسمی را تشکیل می‌دهند که در جستجوی منابع درآمدی دیگری هستند. حتی زنان وادار می‌شوند با ساعت کار طولانی‌تر یا با جستجوی کارهای درآمدزا بخش بیشتری از کمبود درآمد خانوار را جبران کنند. بدین ترتیب کودکان کارگر رها شده و گدایان به خیابانهای شهر تهران هجوم می‌آورند [۱۰]

شاخص‌های شهری شدن فقر در سکونت گاه‌های غیر رسمی کلانشهر تهران

امروزه در تحلیل پویای ناپایداری اجتماعی در کلانشهر تهران و بررسی دینامیزم شهرنشینی از جنبه آسیب‌شناسی شهرها، پرداختن به جریانهای اکولوژیک شهری چون مهاجرت و حاشیه‌نشینی، ناهمگنی و بیگانگی شهری، دسترسی ناپسند به خدمات اجتماعی و ناپایداری‌های رفتاری چون کج رفتاری، پرخاشگری و

وندالیسم، ناپایداری و گسست در زندگی خانواده‌ها، مرزبندی‌های اجتماعی و توپوگرافی ناهمگون شهری لازم می‌نماید. [۱۱]

امروزه زندگی اجتماعی در کلانشهر تهران ما همه مرزهای جغرافیایی، نژادی و قومیتی را در نور دیده است و نوگرایی را برای شهروندان به ارمغان آورده که این پیامد توأم با مسائل اجتماعی فراوانی چون وجود فواصل اجتماعی فزاینده در شهرها، ساختار ناهمگن جمعیتی، جدایی گزینی‌های فضایی و ... بوده است. از این منظر نظام شهری کشور با دوگانگی و بی‌قریبی خاصی دیده می‌شود. به نحوی که در نگاه کلی نظام ناموزون شبکه شهری کشور و در دیدگاه خاص شهرهای کشور خود به نوعی گرفتار دوگانگی‌های اجتماعی-اقتصادی، فرهنگی و کالبدی می‌باشند. وجود لایه‌بندی‌ها و مرزبندی‌های اجتماعی در شهرهای بزرگ کشور و پیدایش واژگانی چون «شمال شهر» و «جنوب شهر» گواهی بر این ادعاست [۱۲]

مهاجرت، جدایی گزینی اجتماعی و فقر شهری سکونت‌گاه‌های غیر رسمی کلانشهر تهران

مهاجرت بعنوان پدیده‌ای پیچیده با ابعاد اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی فراگیر می‌باشد. [۱۳] فراگیر از آن جهت که خاص قاره، کشور یا منطقه ویژه‌ای نمی‌باشد ولی در کشور ما به از آنجایی که اسکان غیر رسمی پدیده‌ایست که محصول و نتیجه مستقیم مهاجرت محسوب می‌شود، لذا شناخت آن و پدیده‌های مرتبط نیز اهمیتی بالا خواهد داشت. اسکان غیر رسمی به سبب ایجاد فقر و گسترش آن و به مخاطره انداختن محیط زیست و تحمیل هزینه‌های سنگین برای حل مشکلات، تهدیدی جدی برای پایداری و انسجام جامعه شهری به حساب می‌آید. اسکان غیررسمی در واقع حاصل اشتغال حاشیه‌ای مهاجران می‌باشد که به وسیله آن هرگز دستمزد آنها تکافوی یک زندگی حداقل در درون شهر را به آنها نمی‌دهد [۱۴]. فرید زاغه‌ها و حلبی آبادها و حاشیه‌نشینی را اسف‌بارترین شکل توسعه درهم و برهم و بی‌قواره شهرها می‌داند [۱۵]. در حالیکه طبق نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵، در کشور ۱۳۳۵۹ خانوار شهری حاشیه نشین بوده‌اند [۱۶] امروزه (۱۳۸۴) برآورد می‌شود که حداقل یک هشتم از جمعیت شهری ایران حاشیه‌نشین می‌باشند [۱۷] از مهمترین ویژگی‌های اسکان غیر رسمی در کلانشهر تهران ما وجود سکونتگاه‌های نامتعارف و خود انگیخته در درون یا مجاور شهرها با مشنا روستایی و دهقانی آنان می‌باشد. تحقیقات صورت گرفته در کلانشهر تهران حاکی از این واقعیت می‌باشد که همواره بیش از ۷۰ درصد از حاشیه نشینان از مهاجرین روستایی می‌باشند ویژگی‌های حاشیه‌نشینان در کلانشهر تهران که به ناپایداری اجتماعی هرچه بیشتر شهر دامن زده است عبارتند از: مسکن سازی شتاب زده، توسط استفاده کنندگان بدلیل نداشتن پروانه ساخت و محیطی با کیفیت پایین زندگی و کمبود شدید خدمات و زیربنای شهری [۱۸]

پیوستگی عملکردی و گسست اقتصادی-اجتماعی-فرهنگی و کالبدی با شهر اصلی منشأ فرهنگی روستایی با سطح سواد و آموزش پایین و بیکاری، بدکاری و ناکاری [۱۹]

بازتاب شهری شدن فقر و رابطه آن با ساختار کالبدی سکونت‌گاه‌های غیر رسمی

سکونتگاه‌های نابسامان در ارتباط با شرایط جغرافیایی، تاریخی و اجتماعی خود دارای خصوصیات متفاوتی‌اند، ولی در کلانشهر تهران در یک تقسیم‌بندی شاید بسیار کلی و تقریبی به دو دسته تقسیم می‌شوند. یک گروه، شهرهایی که دارای پیشینه تاریخی و به اصطلاح معمول دارای بافت تاریخی هستند. به جهت نو بودن موضوع و عدم تجربه عملی قابل توجه مدیریت شهری در این زمینه، و پدید آمدن بحران‌های حاصل، بافت‌های تاریخی جاذب مهاجران اقشار کم درآمد شهری جویای مسکن شده‌اند. در این شهرها بحران در مرکز شهر متمرکز شده

است. ادامه روند فرسودگی بافت‌های تاریخی ناشی از نقشی است که این بافت‌ها در جذب این افشار پیدا کرده‌اند. در شهرهای فاقد هسته مرکزی قدیمی و تاریخی، مانند شهرهایی که در قرن اخیر شکل گرفته‌اند، مشکل به صورت تشکیل سکونتگاههای نابسامان، و به طور عمده در مناطق حاشیه‌ای شهر متجلی شده است. آنچه تمامی این سکونتگاهها، کلانشهر تهران با خصوصیات و موقعیت‌های متفاوت، در آن اشتراک دارند، فقر و پدیده شهری شدن آن است. خروج از این دور تسلسل فقط در صورت باور به امکان "فقرزدایی" قابل تصور است. [۲۰]

اسکان غیر رسمی به عنوان چالشی فراوری توسعه پایدار کلانشهر تهران

امروزه پدیده شهری کره زمین را تسخیر کرده است. توسعه فیزیکی شتابان و نامتعادل کلانشهر تهران، پیامدهای نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و کالبدی داشته است. یکی از آثار و پیامدهای توسعه فیزیکی ناموزون و نامتعادل شهری، حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی است.

اسکان غیر رسمی در کلانشهر تهران دو وجه بیرونی و درونی دارد. معمولاً وجه بیرونی و ظاهر آن مورد توجه عموم مردم و مبنای قضاوت در باره این پدیده است. افراد در این وضعیت در مناطقی اقامت می‌کنند که با جامعه میزبان ارتباط کمی دارند و بین محل سکونت آنها و منطقه اصلی شهر نوعی جدایی وجود دارد. این امر ممکن است به دلیل وضعیت نامطلوب اقتصادی و عدم توانایی مالی خانواده‌ها باشد که به علت هزینه‌های بالای زندگی قادر به زندگی در مناطق اصلی شهر نیستند. علت دیگر آن وجود موانع جذب در جامعه میزبان است. از آنجا که بسیاری از مناطق سنتی به آسانی نمی‌توانند وجود این مهاجرین را بپذیرند، لذا آنان به مناطقی روی می‌آورند که امکان کنترل‌های اجتماعی و هنجاری کمتری در آنجا وجود دارد. این مناطق بیشتر در حاشیه شهرهای بزرگ قرار دارند. [۲۱]

اما وجه درونی اسکان غیر رسمی در کلانشهر تهران با نظام فرهنگی اجتماعی و نیز موقعیت روانی افراد مرتبط است. بر این اساس وضعیت حاشیه نشینی آن گونه که رابرت پارک (۱۹۸۱) بیان می‌دارد، شرایط یا عالمی است برزخ گونه که فرد را از نظر اجتماعی و فرهنگی به حالت تعلیق در می‌آورد. فرد خود را در شرایطی می‌یابد که در آن روابط اجتماعی و ارزشهای فرهنگی و ملی تا حدودی دستخوش تزلزل شده، ولی روابط و ارزشهای دیگری هنوز به طور کامل جایگزین آنها نشده است. به اعتقاد وی تجربه چنین شرایط بحرانی موجب شخصیت متمایزی برای فرد می‌شود.

از عوامل عمده ایجاد ناپایداری در مناسبات شهری در محدوده کلانشهر تهران توسعه، گونه‌ای شهرنشینی با مشکلات حاد موسوم به اسکان غیر رسمی است که بنا به در حال گسترش فزاینده است. این گونه سکونتگاهها هر چند جلوه‌ای از فقر را نمایان می‌سازد، بازتاب کاستیها و نارساییهای سیاستهای دولت و بازار رسمی نیز محسوب می‌شود.

اسکان غیر رسمی به سبب ایجاد فقر و گسترش آن و نیز به مخاطره انداختن محیط زیست و تحمیل هزینه‌های سنگین برای حل مشکلات، تهدیدی جدی برای پایداری و انسجام جامعه شهری تلقی شده به گونه‌ای که نیاز جدی به اتخاذ تدابیر ویژه‌ای برای ساماندهی وضعیت کنونی و جلوگیری از گسترش آن در آینده بایستی در دستور کار مدیران و دولتمردان قرار بگیرد. [۲۲]

کیفیت زندگی در مناطق شهری در مقایسه با سطح زندگی روستاییان بهتر و دسترسی به انواع خدمات اجتماعی و اقتصادی اساسی بیشتر است و همین امر یکی از دلایل گرایش تاریخی روستاییان به سکونت در شهر می‌باشد، زیرا هجوم روستاییان به شهر - به ویژه کلان‌شهر تهران برای دستیابی به همین امکانات و

برخورداریه‌ها رخ می‌دهد و تا زمانی که این فاصله وجود داشته باشد باید منتظر موجهای مهاجرت از روستاها به نقاط شهری بود. جاذبه‌های شهری در مقابل دافعه‌های روستایی، موجب تشدید روند مهاجرت روستا-شهری در ایران و در نتیجه شکل‌گیری مناطق حاشیه و اسکان غیر رسمی شده است.

بنابراین شهر و شهرنشینی در تهران با بروز و ظهور مشکلاتی چون بی‌مسکنی و بدمسکنی؛ معضل حاشیه‌نشینی و رشد زاغه‌ها و سکونتگاههای غیر رسمی؛ چالشهای زیست محیطی؛ عدم دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی؛ معضل دفع زباله و عدم بازیافت آن؛ مشکلات ترافیکی و آمد و شد؛ گسترش آسیبها و انحرافات اجتماعی؛ گسترش آسیبهای روانی و شخصیتی؛ مشکل توزیع عادلانه تر امکانات و خدمات شهری مورد نیاز شهروندان؛ مسئله تامین کار و درآمد برای همه آحاد شهروندان؛ انواع نارضایتیهای جمعی و ظهور پدیده وندالیسم و احساس عدم تعلق و بیگانگی با شهر همراه بوده است [۲۳]

راهبردها برای کاهش فقر شهری در سکونت‌گاههای غیر رسمی منطقه کلان‌شهری تهران

کاهش فقر شهری مستلزم تحولی همه جانبه در الگوی اندیشه و عمل در جهت کم درآمدهاست. برنامه‌ریزان کلانشهر تهران می‌بایست به آنان به مثابه دارایی خود و نه مشکلات موجود بنگرند، زیرا مردم مشتاق هستند زندگی‌شان را بهبود بخشند و آماده‌اند گامهایی بردارند که محدودیتهای دیر یا از میان برداشته شود. شهرداری، دولت و ... می‌توانند اقدامهای بسیاری در این زمینه به عمل آورند که سرمایه گذاری مردم در محله‌هایشان و در نهایت در شهرشان شتاب گیرد. خطوط کلی آغاز این فرآیند در اینجا به اندازه محصول اهمیت دارد- می‌تواند به تعیین اولویتهای و انجام آن یاری رساند. [۲۴]

راهبردهای اصولی عبارتند از:

- ۱- تدوین راهکارهایی از سوی دولت که قادر به پاسخگویی و حمایت از مشارکت همه جانبه کم درآمدهای سازمان یافته در تصمیمات مربوط به اجتماعاتشان، و شهروندان در اجتماعات غیر رسمی باشد.
- ۲- گسترش و رواج محله‌هایی که به لحاظ اجتماعی و زیست محیطی وضعیت متعادلی داشته باشند شامل مردمی که به دیگران و محیط پیرامونشان اهمیت می‌دهند.
- ۳- از مشارکت زنان در سازمانهای اجتماعات محلی و در فعالتهای اقتصادی حمایت شود.
- ۴- تشویق مقامهای دولتی برای در اولویت قرار دادن اقداماتی در جهت منافع گروههای کم درآمد که اهمیت حیاتی در ظرفیت سازی منابع انسانی و مبارزه با فقر دارند.
- ۵- چارچوب سیاست گذاری ملی در خدمت سکونت‌گاهها بنیان نهند تا توسعه پایدار در جهت یکپارچه سازی راهکارهای اجرایی و نظارتی باشد [۲۵]
- ۶- ریشه‌یابی آسیبهای فقر شهری به جای نگاه از بیرون برای یافتن علل بروز آسیبها، اغلب به درون و ساخت اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی جامعه شهری نگاه می‌کنند.
- ۷- در این راستا توزیع و تجهیز امکانات و خدمات در سطح شهرها با توجه به نیاز شهروندان مانع عمده‌ای در جلوگیری از تشدید تعارضهای شهری و در نتیجه فرسایش روابط انسانی در سطح شهرهاست.
- ۸- تعادل بخشی به روابط شهر و روستا جهت افزایش ضریب ماندگاری جمعیت روستایی و کاهش ضریب باز توزیع جمعیت می‌تواند عاملی برای وحدانیت اجتماعی- فرهنگی روستا و شهر و در نهایت پایداری اجتماعی در سکونت‌گاههای غیر رسمی آن باشد. [۲۶]

منابع

۱. صرافی، مظفر و همکار، شکل‌گیری اسکان غیر رسمی، علل و چالش‌ها و راهبردها، مطالعه موردی محله ترانس زنجان، نشریه دانشکده علوم زمین ویژه جغرافیا - شماره ۱۱ سال ۱۳۸۷
۲. جواهری پور، مهرداد، چالش جهانی فقر شهری، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوم شماره ۶ سال ۱۳۸۴
۳. ابراهیم‌زاده، عیسی و همکاران (۱۳۸۳) حاشیه‌نشینی، ناهنجاری شهری و راهکارهای تعدیل آن، مجله جغرافیا و توسعه، بهار (۱۳۸۳)
۴. کامرانی، علی، بررسی مفاهیم فقر در قاره‌های جهان، دیدگاه‌های منطقه‌ای، انتشارات عصر، تهران تابستان ۱۳۸۷
۵. سازمان عمران و بهسازی رویکردهای توانمندسازی اسکان غیر رسمی در حوزه کلانشهری تهران ۱۳۸۶ (اسکان غیر رسمی، دغدغه‌ها و سیاستگذاری‌ها، فصلنامه هفت شهر، شرکت عمران بهسازی ۱۳۸۱ ن صرافی و همکاران)
۶. حبیبی، سیدمحسن نقش و جایگاه مجموعه‌های زیستی پیرامون شهرهای بزرگ در نظام اسکان کشور، فصلنامه هفت شهر، ۱۳۸۱
۷. شیخی، محمد (فرایند شکل‌گیری و دگرگونی سکونت‌گاههای خودرو پیرامون کلانشهر تهران، فصلنامه هفت شهر، شرکت عمران و بهسازی ۱۳۸۱)
۸. رهنمایی، محمدتقی و همکار نگرشی بر ناپایداری اجتماعی در یوم شهر ایرانی، فصلنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۲۶۰ - ۱۳۸۷ (۲۵۹ - ۱۳۸۷)
۹. رهنمایی، محمدتقی (در سنامه نظریه‌های اجتماعی شهر، دوره دکتری، دانشگاه تهران ۱۳۸۶)
۱۰. اعتماد، گیتی شهرنشینی در ایران، انتشارات آگاه، تهران ۱۳۶۳
۱۱. فرید، بدالله، جغرافیا و شهر شناسی تبریز ۱۳۷۵
۱۲. علی اکبری، اسماعیل توسعه شهری در ایران مجله پژوهشهای جغرافیائی شماره ۴۸، ۱۳۸۷، ۴۸
۱۳. ضرابی، اصغر و همکاران، تحلیل علل اقتصادی اجتماعی حاشیه نشینی در اصفهان مجله علمی اصفهان، ۱۳۸۴، ۴۸
۱۴. وزارت مسکن و شهرسازی (سند توانمندسازی و ساماندهی سکونت‌گاه‌های غیر رسمی ۱۳۸۵)
۱۵. خضرابی، فرزین توانمندسازی در اسکان غیر رسمی مجله هفت شهر ۱۳۸۴
۱۶. نقدی اسد الله، حاشیه نشینی چالش فراروی توسعه پایدار شهری مجله رفاه اجتماعی ۱۳۸۵
۱۷. ضرابی، اصغر و همکاران (تحلیل علل اقتصادی اجتماعی حاشیه‌نشینی در اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان ۱۳۸۴)
۱۸. Amaldam, S(2008) Housing in thirld world, world Bank
۱۹. -Bican, B(2009) Urban Poverty and planning in Asia, world Bank
۲۰. -Mical, F Urban Poverty and human settlement, Routledge, London(2009۳)
۲۱. -Nadial, Z Urbanization and urban poverty, cacomba, Newyork.- 2009۶
۲۲. -Padina, F Urban Poverty in the world, Reyers Clombia, Washingto2008۷

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.